

2010D07210

21 501-04

Ontwikkelingsraad

Nr. 114

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 12 februari 2010

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de minister voor Ontwikkelingssamenwerking naar aanleiding van de brief van 5 februari 2010 inzake de geannoteerde agenda voor de informele Ontwikkelingsraad (Kamerstuk 21 501-04, nr. 113).

De minister heeft deze vragen beantwoord bij brief van 11 februari 2010. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Ormel

De griffier van de commissie,
Van der Kolk-Timmermans

I VRAGEN EN OPMERKINGEN

Inbreng van de fractie van het CDA

De leden van de fractie van het CDA hebben met belangstelling kennis genomen van voorliggende brief. Deze informele raad biedt de mogelijkheid een aantal punten aangaande het Europees ontwikkelingsbeleid aan de orde te stellen. Er treedt een nieuwe commissie aan, Spanje komt met vooruitstrevende voorstellen, de Fractie van het CDA juicht dit toe, maar vindt dat één en ander nog wel een tandje meer kan.

In eerdere debatten hebben de leden van de fractie van het CDA ook al aangegeven dat Nederland zich weleens lijkt te verschuilen achter het EU-beleid. Het meest nijpende voorbeeld is wel Haïti. Door de leden van de fractie van het CDA vaak aan de orde gesteld: het is een buurland van het Koninkrijk; deze leden zien dat het niet goed gaat, dat er zwak bestuur is en dat het verdelingsvraagstuk speelt. Deze leden zien dat het land ieder jaar weer door tyfoons getroffen wordt en er toch niets gebeurt of in ieder geval veel te weinig structureel. De leden van de fractie van het CDA hopen echt dat Nederland hier ook een eigen inzet zal plegen, op gebied van water, voedselvoorziening, landbouw.

De leden van de fractie van het CDA willen dat lokaal bestuur, lokale organisaties en zeker ook vrouwen betrokken worden bij de wederopbouw. Welke afspraken worden daarover gemaakt?

De regering heeft ingezet op een modernisering van het OS beleid, op een politisering daarvan. Daarin steunen de leden van de fractie van het CDA de regering. Maar hoe werkt deze opstelling van de regering door op Europees niveau? Hoe politiek is het Europees ontwikkelingsbeleid en deelt de regering de mening van de leden van de fractie van het CDA dat het politieker moet? Daarover is al vaak gesproken met de regering in het kader van het toekennen van begrotingssteun. Ook dat blijft een punt. Wat verwacht de regering ten aanzien van de politisering van het EU-ontwikkelingssamenwerkingsbeleid van de nieuwe Commissie en in het bijzonder de Commissaris? Het moet de leden van de fractie van het CDA van het hart dat ze er grote moeite mee hebben dat De Gucht door zijn optreden in een land als Congo persona non grata is, en dat een Belg de EU vertegenwoordigt in Rwanda. Politiek gezien niet handig! Is de regering dit met de leden van de fractie van het CDA eens? En zo ja: wat gaat de regering hieraan doen?

In het kader van donorharmonisatie geeft de regering aan dat verdere stappen op gebied van concentratie mogelijk zijn. Wat wordt daarmee bedoeld en wat gaat de regering inbrengen in Segovia?

Prima dat Spanje de trans-Atlantische OS dialoog op de agenda gezet heeft. Goed om aansluiting te zoeken op onderwerpen als 3D beleid, hiv/aids etc., maar laat dit ook een moment zijn om als Europa juist ook een krachtig eigen geluid te formuleren. Europa verliest gezicht en eigenheid.

De leden van de fractie van het CDA willen dat de regering dit historische moment aangrijpt om in de informele OS raad juist ook dit punt aan te pakken. Graag een reactie.

Inbreng van de fractie van de PvdA

De leden van de fractie van de Partij van de Arbeid vinden het zeer positief dat Spanje zich graag profileert als like-minded, betrouwbaar en vooruitstrevend donorland dat ondanks de grote crisisgevolgen toch de ODA verplichtingen wil nastreven. Wat is de stand van zaken met betrekking tot

de tussentijdse target dat in 2010 de EU-ODA verplichtingen in 2010 gemiddeld 0,56% van het BNP moeten zijn? Wat is de stand van zaken per lidstaat?

Donorcoördinatie

De leden van de fractie van de PvdA maken zich zorgen over de donorcoördinatie in EU-verband. Nederland heeft de afgelopen jaren al een proces van concentratie van de hulp doorgevoerd. Maar in EU-verband is er nog te veel fragmentatie van de hulp, daarom is het goed dat de werkverdeling tussen EU donoren hoog op de agenda staat. Het is te gek voor woorden dat we elkaar beconcurreren in het aanbod van hulp. Ook ontbreekt een zichtbare EU in het veld. Tijdens de laatste reis van de VKC BuZa naar DR Congo en Rwanda hebben we dit nog een keer bevestigd gekregen. Ook in het WRR-rapport «Minder pretentie, meer ambitie» wordt de aanbeveling gedaan dat er keuzes gemaakt worden en dat de EU donorcoördinatie verbeterd moet worden. Met welke donoren verwacht de minister hier een stap te kunnen zetten? Hoe wordt omgegaan met de andere donoren?

Coherentie

Donorcoördinatie hangt nauw samen met coherentie. De leden van de fractie van de PvdA vinden dat er veel meer samenhang moet komen in de Europese inzet en de inzet van de lidstaten. Ook op dit terrein moeten we complementair aan elkaar zijn. Individuele landen kunnen melden als er ergens successen geboekt worden, en ook waar het fout gaat. We zullen elkaar in de EU veel meer moeten informeren. Ook onze ambassades moeten daarin veel actiever zijn. Zij moeten terugmelden als de EU of een lidstaat zich niet houdt aan afspraken. Graag een reactie hierop van de minister.

Landbouw

Aandacht voor landbouw in ontwikkelingslanden is essentieel. Dat betekent niet alleen er meer aandacht moet komen voor voedselzekerheid en hongerbestrijding door duurzame plattelandsontwikkeling, landbouwsystemen en water- en bossenbeheer. Nederland kan op dit punt een belangrijke voortrekkersrol spelen.

Maar ook moeten we het Europees landbouwbeleid verder hervormen. Exportsubsidies moeten zo snel mogelijk verder afgebouwd worden en we moeten af van de automatische reactie om ze meteen weer in te stellen zodra het economisch tij tegen zit. Import beperkingen moeten zoveel mogelijk worden opgeheven, maar wel gebonden worden aan tegenprestaties op het terrein van onder andere milieu, sociale rechten en biodiversiteit. Graag een reactie van de minister.

Politieke dialoog

Een politieke dialoog tussen donor en ontvanger is essentieel. Nederland is op dit punt duidelijk één van de voortrekkers. Maar de EU heeft als donor veel moeite met het voeren de politieke dialoog. Andere lidstaten, maar ook niet EU-landen vragen geregeld aan Nederland om die politieke dialoog te voeren, omdat men het zelf niet kan of mag. Niet kunnen, doordat in veel donorlanden ontwikkelingssamenwerking niet geïntegreerd is met buitenlands beleid, en niet mogen, doordat sprake is van verborgen agenda's.

Ziet de minister hier kansen om de EU meer op één lijn te krijgen? Welke landen zitten op dit punt op dezelfde lijn als Nederland? Zouden we het onderwerp via *naming and shaming* aan de orde kunnen stellen?

Inbreng van de fractie van de SP

De leden van de fractie van SP maken zich grote zorgen over de wederopbouw van Haïti nadat de eerste fase van de noodhulp voorbij is. Uit de berichtgeving van 6 februari blijkt dat de G7 de schulden die Haïti bij deze landen heeft uitstaan wil kwijtschelden. Is dit waar? Klopt de indruk van de leden van de fractie van de SP dat dit enkel de bilaterale schulden betreft bij de G7-landen? Daarnaast hebben de leden van de fractie van de SP nog de volgende vragen m.b.t. de schuldenproblematiek van Haïti:

- Hoe zit het met de openstaande bilaterale schulden bij andere landen en de multilaterale schulden?
- Is het niet zo dat de G7 grootaandeelhouders zijn bij het IMF en de Wereldbank en dat zij dus druk kunnen uitoefenen in de multilaterale instellingen opdat ook zij ook deze schuld kwijtschelden?
- Zijn de G7-landen ook in IMF- en Wereldbankverband voornemens om de schulden bij deze instellingen kwijt te schelden?
- Zo ja, geldt dit dan ook voor schulden bij de Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank?
- Wat is de inzet van de Nederlandse bewindsvoerders bij IMF en Wereldbank?
- Wat is de inzet van de kiesgroep waar Nederland lid van is binnen de Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank?

De leden van de fractie van de SP roepen de regering op zich in te zetten voor kwijtschelding van alle schulden voor Haïti. Het land is financieel en infrastructureel compleet verwoest. In een land waar de overheid en instituties veelal incapabel waren, is het onmenselijk de inwoners ook in de toekomst te laten lijden onder enorme schulden.

II ANTWOORD VAN DE MINISTER

Wederopbouw Haïti

De leden van de CDA-fractie vragen naar de inzet van Nederland ten aanzien van de wederopbouw in Haïti.

De regering zal zorgvuldig overwegen wat de Nederlandse inzet zal zijn ten aanzien van de wederopbouw in Haïti. Dat vereist nauwkeurige voorbereiding. De uitkomst van een precieze *post disaster needs assessment* in aanloop naar de donorconferentie in New York in april zal de basis bieden voor verdere besluitvorming. Daarbij zal ook worden meegewogen welke rol andere donoren gaan spelen, met het oog op donorcoördinatie en coherentie. De regering is voornemens om in ieder geval een gedeelte van de overheidsbijdrage aan de samenwerkende hulporganisaties – in nauwe samenspraak – aan te wenden voor wederopbouw.

Schuldkwijtschelding Haïti

De leden van de SP-fractie stellen vragen over schuldkwijtschelding ten aanzien van Haïti. Zij verwijzen naar recente berichtgeving over schuldkwijtschelding in G7-verband.

De regering gaat ervan uit dat de SP-fractie hier doelt op een recente verwijzing naar schuldkwijtschelding door de G-20. Reeds op 8 juli 2009 heeft de Club van Parijs besloten om de schulden van Haïti, in het kader van het *Heavily Indebted Poor Countries* (HIPC) Initiatief, kwijt te schelden. Het betrof hier zowel bilaterale als multilaterale schulden. Bovendien wordt van de commerciële crediteuren verwacht dat zij in gelijke mate de

bij hen uitstaande schulden kwijtschelden, conform het zogeheten *comparability of treatment* uitgangspunt. Het is deze schuldkwijtschelding waarnaar de G20 verwijst. Deze heeft inmiddels dus plaatsgevonden. Na de aardbeving heeft de Club van Parijs aan andere crediteuren een oproep gedaan om hetzelfde te doen. Het ging hierbij om Taiwan en Venezuela, die zich destijds niet hebben aangesloten bij de HIPC-kwijtschelding. Taiwan onderzoekt de mogelijkheden, Venezuela heeft aangekondigd een recente schuld van USD 295 miljoen kwijt te zullen schelden.

Naast de oude schulden aan Taiwan aan Venezuela heeft Haïti op dit moment alleen nog schulden die voortvloeien uit leningen van zeer recente datum, dat wil zeggen van ná het bereiken van het zogeheten HIPC-eindpunt. Het gaat dan vooral om leningen die zijn aangegaan bij multilaterale instellingen (IDB, IMF, IDA en IFAD), voor een totaalbedrag van ca. USD 700 miljoen.

De nieuw aangegane leningen bij de multilaterale instellingen zijn van een hoog concessioneel gehalte: Haïti heeft hierop de komende jaren geen terugbetalingsverplichtingen. Op dit moment wordt bekeken of verdergaande maatregelen nodig zijn. Voor de goede orde merk ik op dat, volgens gangbare afspraken, multilaterale instellingen worden gecompenseerd door bilaterale donoren en aandeelhouders in geval wordt overgegaan tot kwijtschelding van multilaterale schulden.

Politieke OS en Beleidsdialoog

De leden van het CDA vragen op welke wijze het Europese OS-beleid wordt gepolitiseerd en gemoderniseerd. De leden van de CDA-fractie menen dat het Europese OS-beleid politieker moet worden, mede ook in relatie tot begrotingssteun. De CDA-fractie wil weten hoe de nieuwe Commissie zich zal opstellen. De leden van de PvdA-fractie vragen naar de politieke dialoog tussen de Europese Unie en derde landen en de mogelijkheden om deze dialoog te versterken.

De regering deelt de visie van de CDA-fractie dat het OS-beleid, ook op Europees niveau, intrinsiek politiek van aard is. Dit blijkt ook uit de Nederlandse opstelling ten aanzien van begrotingssteun. Zo heb ik ondermeer tijdens de Raad van 16–17 november 2009 aangedrongen op het versterken van de politieke dialoog met de ACS-landen (Afrika, Cariben, Stille Oceaan) op basis van artikel 8 van het verdrag van Cotonou. Deze dialoog wordt altijd EU-breed voorbereid en gevoerd door de Europese Commissie en/of de EU-voorzitter – namens de gehele EU. In deze opzet worden alle EU-landen vertegenwoordigd, ook die landen die mogelijk zelfs een minder ferme inzet zouden hebben. Ik heb in de Raad ook gepleit voor een krachtige beleidsdialoog rond begrotingssteun. Een intensieve dialoog over de uitvoering van de afspraken die donoren maken met het ontvangende land, ook over horizontale politieke kwesties als goed bestuur, corruptie en mensenrechten, blijft onlosmakelijk verbonden aan het instrument begrotingssteun (zie ook mijn brief aan de Kamer over Europese begrotingssteun, uw kamerstuk 21 501–02 nr 934). De samenstelling van de deelnemers aan een dergelijke dialoog wisselt van land tot land, afhankelijk van welke donoren begrotingssteun geven. Overigens onderkent ook de Europese Commissie het belang van politisering van de OS, zoals bleek tijdens de hearings van de nieuwe OS-Commissaris Piebalgs in het Europese Parlement op 12 januari 2010. Het verdrag van Lissabon (waarin uitbanning van armoede als een van de hoofddoelstellingen van de EU wordt gemarkeerd) alsmede de nieuwe rol van de Hoge Vertegenwoordiger, ondersteund door de Europese Dienst voor Extern Optreden (EDEO), zullen de OS verder politiseren. De EU heeft ook de ambities om een grotere rol te spelen bij cruciale politieke vraagstukken als groei en

verdeling, coherentiedossiers, klimaat en ontwikkeling en geïntegreerd 3D-beleid (*development, diplomacy, defense*). Er zullen meerdere Commissarissen worden belast met ontwikkelingsvraagstukken (OS-commissaris Piebalgs, Hoge Vertegenwoordiger Ashton, Noodhulp-commissaris Georgieva, alsmede Handelscommissaris De Gucht). Nederland zal aandringen op goede samenwerking tussen deze functionarissen, zodat de coherentie tussen OS-beleid en het Gemeenschappelijke Veiligheids- en Defensiebeleid wordt geoptimaliseerd. In Segovia zal ik de nieuwe Commissaris voor ontwikkelingssamenwerking onder meer spreken over de Nederlandse visie op de beleidsdialoog rond begrotingssteun.

Commissaris De Gucht, DRC en Rwanda

De leden van de CDA-fractie verwijzen naar het optreden van Commissaris De Gucht in Congo en de nationaliteit van de EU vertegenwoordiger in Rwanda.

De regering is van mening dat er geen reden is om aan te nemen dat de nationaliteit van de EU vertegenwoordiger in Rwanda een negatief effect heeft op de inzet en effectiviteit van de EU in dat land. Commissaris De Gucht is niet welkom verklaard in de Democratische Republiek Congo vanwege kritische uitspraken over de politieke situatie in het land. Naar de mening van de regering mag en moet een Europees Commissaris soms ferme uitspraken doen. Overigens is niet gebleken dat de uitspraken van Commissaris De Gucht, afgezien van de gevolgen voor hem als persoon, gevolgen hebben gehad voor de inzet van de EU of de individuele EU lidstaten in de Democratische Republiek Congo.

Werkverdeling tussen EU-donoren, concentratie hulp

De leden van het CDA vragen naar de discussie over verdere concentratie van de hulp die het Spaanse voorzitterschap heeft geagendeerd in Segovia en de Nederlandse inzet terzake. Ook de PvdA fractie vraagt naar mogelijkheden om met andere donoren de coördinatie van de hulp te verbeteren en de coherentie van de EU-inzet te vergroten.

Aanleiding voor het debat in Segovia over concentratie van de hulp is de constatering dat EU-donoren over het algemeen in een groot aantal ontwikkelingslanden actief zijn¹. Dit draagt bij aan ongewenste «donordruk» in sommige ontwikkelingslanden – de PvdA-fractie wijst hier ook op naar aanleiding van het bezoek van de vaste Kamercommissie aan DRC en Rwanda. Tussen de lidstaten onderling is tot nu toe geen overleg over de keuze van partnerlanden. In de Gedragscode inzake Werkverdeling en Complementariteit van 2007 was al aangegeven dat de lidstaten ook zouden moeten streven naar een beperkter aantal prioriteitslanden om tot een meer geconcentreerde inzet van de hulpmiddelen te komen en om de transactiekosten voor de ontvangende landen te verlagen. Het Spaanse voorzitterschap wil in Segovia toetsen of er politieke wil is bij de lidstaten om deze vorm van werkverdeling tussen landen («*cross country division of labour*») in EU-kader een impuls te geven.

In Segovia zal ik inbrengen dat Nederland veel voelt voor een betere afstemming met andere EU-donoren wat betreft de keuze van partnerlanden. Wij hebben hier steeds op aangedrongen. Nederland heeft de hulp de afgelopen jaren al meer geconcentreerd, maar verdere stappen zijn noodzakelijk. Het heeft meerwaarde indien we dergelijke stappen in nauw overleg met andere lidstaten (of andere donoren) zouden kunnen nemen. Het valt overigens te verwachten dat niet alle lidstaten daartoe bereid zijn. Niettemin lijkt er wel een groep van geïnteresseerde lidstaten

---

¹ OESO/DAC noemt een getal van 73 landen gemiddeld voor EU-lidstaten en Commissie, maar dit lijkt enigszins vertekend door kleine activiteiten zoals beurzen voor studenten.

te zijn die een dergelijk proces van werkverdeling zou willen overwegen. Indien die bereidheid in Segovia wordt uitgesproken, zou Nederland met een kleinere groep van welwillende landen wellicht een slag kunnen maken. In het verslag van de informele OS-Raad zal ik de Kamer informeren of verdere stappen op het gebied van *cross-country division of labour* naar mijn oordeel tot de mogelijkheden behoren.

Verder ben ik het eens met de PvdA-fractie dat de samenhang tussen wat individuele lidstaten in ontwikkelingslanden aan activiteiten ondernemen en wat de Europese Commissie daar doet verder zou moeten verbeteren. Binnen landen waar meerdere lidstaten en Commissie actief zijn – en dat is in de meeste ontwikkelingslanden – moet zoveel mogelijk afgestemd worden gewerkt (*in-country division of labour*). In de bovengenoemde gedragscode over werkverdeling is afgesproken dat iedere EU-donor in een bepaald ontwikkelingsland in niet meer dan drie sectoren (zoals onderwijs, landbouw, water) actief zou moeten willen zijn en dat we onderling veel meer met één leidende donor zouden moeten werken binnen een sector. In de praktijk komt de uitvoering van de gedragscode moeizaam tot stand. Daarom is in de Raadsconclusies van november 2009 vastgelegd dat hiertoe dit voorjaar actieplannen voor een 20-tal ontwikkelingslanden zouden moeten worden opgesteld over hoe de gedragscode wordt toegepast. Nederland heeft daarbij de leiding van het werkverdelingproces in Mozambique, Mali (samen met Frankrijk) en Bangladesh. Begin februari is het eerste actieplan voor werkverdeling in Ethiopië door de DG's van de lidstaten en de Commissie in Brussel besproken, samen met de meest betrokken vertegenwoordigers van de lidstaten en de Commissie in Addis Abeba. De besluitvorming hierover is nog niet afgerond, maar ik ben wel blij dat we nu tenminste concrete plannen per land bespreken.

Trans-Atlantische dialoog

De leden van de CDA fractie vragen zich af of trans-Atlantische samenwerking op onderwerpen als het 3D-beleid en HIV/AIDS niet ten koste gaat van het eigen Europese gezicht op deze onderwerpen.

De regering juicht de dialoog over trans-Atlantische samenwerking op ontwikkelingssamenwerking toe. Met de CDA fractie ben ik geen voorstander van een samenwerking waarbinnen de EU niet meer herkenbaar zou zijn. In de huidige fase van de trans-Atlantische dialoog over ontwikkelingssamenwerking is het belangrijkste doel van de besprekingen het identificeren van beleidsterreinen en concrete projecten waarop samengewerkt kan worden. De samenwerking op het gebied van HIV/AIDS is de afgelopen jaren moeizaam geweest. Ik ben blij dat er nu weer de mogelijkheid bestaat om juist ook het Europese standpunt naar voren te brengen in gesprekken met de VS.

Ik ben niet zo bang dat Europa aan eigenheid en gezicht verliest in deze specifieke discussie. Ik ben het wel eens met het CDA dat de EU in potentie meer kan betekenen binnen de internationale ontwikkelingssamenwerking dan dat het nu doet. Daarvoor moet voortgang worden gemaakt op dossiers als coherentie, werkverdeling en gemeenschappelijke uitgangspunten voor Europese ontwikkelingssamenwerking. Het informeel overleg in Segovia biedt de mogelijkheid om op dit soort dossiers verder te komen. Ten aanzien van de dossiers HIV/AIDS en 3D denk ik dat de EU wel degelijk een eigen geluid laat horen. In de RAZEB van 17–18 november 2009 werd nog gesproken over de voortgang van het EU actieplan voor de strijd tegen HIV/AIDS, malaria en tuberculose en werden conclusies aangenomen over welke verdere stappen moeten worden genomen om de doelen voor 2011 te halen. Het EU beleid ten aanzien van fragiliteit en conflict wordt op dit moment verder uitgewerkt

in een actieplan waarin de dwarsverbanden tussen ontwikkelingssamenwerking, defensie en diplomatie het uitgangspunt zijn.

ODA-doelstellingen

De leden van de fractie van de PvdA vragen naar de actuele stand van de toename van de officiële hulp (ODA) tot 0,7% BNI in 2015 (via het tussentijdse doel van 0,56% BNI in 2010) die de lidstaten in EU-kader hebben toegezegd.

Op dit moment zijn de officiële cijfers over de hulpinspanning van de lidstaten over 2009 nog niet bekend, waardoor niet met zekerheid kan worden vastgesteld hoe de omvang van de ODA zich onder de economische crisis ontwikkelt. Een voorlopige inschatting van de Commissie suggereert dat de totale ODA van de EU in 2009 zowel in absolute termen als in relatieve zin (als percentage van het BNP) is toegenomen ondanks de crisis. In veel Europese landen wordt het belang van OS in een tijd van mondiale uitdagingen versterkt. Dat geldt ook in de VS.

Ook in 2010 zou die groei volgens de indicaties van de lidstaten doorzetten, maar onvoldoende om het tussendoel van 0,56% BNI voor de EU collectief te realiseren. In totaal zouden volgens de zeer voorlopige inschattingen mogelijk negen lidstaten kunnen uitkomen boven het voor 2010 afgesproken minimumdoel van 0,51% BNI per land: Zweden, Denemarken, Nederland, Luxemburg, België, het VK, Spanje, Finland en Ierland. Indicaties voor Frankrijk en Duitsland ontbreken. De inschattingen voor Italië, Portugal, Oostenrijk en Griekenland liggen (ver) onder het afgesproken niveau. Het lijkt er op dat een behoorlijke groep van lidstaten de hulpinspanning onder de huidige zeer moeilijke omstandigheden toch op niveau weet te houden c.q. omhoog weet te brengen, terwijl een kleine groep van lidstaten sterk achterblijft.

Landbouw & OS

De fractie van de PvdA wijst op het belang van de landbouwsector in ontwikkelingslanden en coherent EU-beleid terzake.

Zoals u weet heeft de regering het beleid ter versterking van de landbouwsector in ontwikkelingslanden sterk geïntensiveerd. Ook bepleiten wij in Brussel dat landbouw binnen het EU ontwikkelingsbeleid weer een belangrijke plek krijgt. In dit verband was het positief dat de EU snel heeft gereageerd op de voedselprijzen crisis in 2008, door in totaal 1 miljard Euro extra ter beschikking te stellen aan versterking van de voedsellandbouw in ontwikkelingslanden.

Wat betreft de resterende landbouwexportsubsidies staat de regering op het standpunt dat deze zo spoedig mogelijk dienen te worden afgebouwd, mede rekening houdend met de WTO-context. In lijn daarmee heeft Nederland zich in Brussel opgesteld tegen de herintroductie van exportsubsidies op zuivelproducten vorig jaar. Wat betreft de EU-importbeperkingen ten aanzien van landbouwproducten (en andere producten) wijs ik erop dat invoertarieven en -quota de afgelopen tien jaar al zijn afgebouwd voor vrijwel geheel Sub-Sahara Afrika. Dankzij het EBA-initiatief in 2001 voor de MOLs (Everything-but-Arms initiatief voor de Minst Ontwikkelde Landen) en dankzij de interim-EPA's van eind 2007 zijn al deze beperkingen opgeheven, behalve voor suiker, waarvoor nog tot 2015 een kwantitatief plafond geldt¹.

---

¹ Zuid-Afrika kent een apart vrijhandelsakkoord met de EU. Nigeria, Gabon en Congo-Brazzaville zijn midden-inkomenslanden die geen interim-EPA hebben getekend, waardoor nu het standaard APS voor hen geldt.